

Paulus is waarschijnlijk een van de invloedrijkste figuren van de afgelopen 2000 jaar: hij staat immers aan de wieg van de Wereldkerk. In het boek Handelingen introduceert Lucas hem bijna terloops. Bij de steniging van Stefanus, een van de eerste zeven diakenen in de jonge gemeente, schrijft hij: “De getuigen gaven hun mantel in bewaring bij een jongeman die Saulus heette. Terwijl Stefanus gestenigd werd, riep hij uit: “Heer Jezus, ontvang mijn geest. Hij viel op zijn knieën en riep luidkeels: “Heer, reken hun deze zonde niet aan!” En na deze woorden stierf hij. Saulus keurde de moord op hem goed.” (Hand. 7: 58b-8:1a).

Direct hierna breekt er een vervolging los tegen de gemeente in Jeruzalem. In deze vervolging speelt Paulus, die dan nog Saulus heet een zeer actieve rol: hij laat mannen en vrouwen uit hun huizen slepen en in de gevangenis gooien. Zo probeert hij de gemeente te vernietigen.

Een zeer fanatiek baasje dus, deze Saulus. Geboren en getogen in Tarsus, een stad in het zuiden van het huidige Turkije. Een slim baasje ook: zo slim dat hij op jonge leeftijd al naar Jeruzalem reist om daar aan de voeten van de grote wetgeleerde Gamaliël te zitten.

Saulus wordt farizeeër. Hij kent de Wet, de Thora van haver tot gort. En hij houdt zich zo stipt als maar mogelijk is aan alle geboden en verboden. Met een opvallend fanatisme.

Je kunt je afvragen hoe iemand zo fanatiek komt. Zó fanatiek gelovig zelfs, dat je mensen die het anders beleven dan jij als een levensgevaarlijke bedreiging gaat zien. En dat je er niet voor terugdeinst om hen uit de weg te ruimen. Het roept beelden op van islamitische leiders uit de extreme hoek. Maar ook van gelovigen uit bepaalde hoeken van onze christelijke traditie.

Waarom toch iemand die het geloof anders beleeft dan jij, willen overtuigen van jouw eigen gelijk? Waar komt die overtuiging vandaan dat jouw geloof beter zou zijn dan dat van een ander? Zozeer dat dat andere geloof, die andere beleving er zelfs niet zou mogen zijn?!

Een verbetering die zo groot kan worden, dat je bereid bent om niet alleen figuurlijk, maar soms ook letterlijk over lijken te gaan?

Dat is een interessante vraag. Ik denk dat een mogelijk antwoord kan verklaren wat er waarschijnlijk met Saulus onderweg naar Damascus is gebeurd. Het is in ieder geval iets zó ingrijpends geweest dat hij er zijn naam door zal veranderen, als om zo te laten zien dat hij als het ware een ander, nieuw mens is geworden.

Het is alweer wat jaren geleden dat een van de destijds bekendste Amerikaanse tv-dominees, wiens naam ik inmiddels vergeten ben, keer op keer ongemeen fel uithaalde naar homoseksuelen. Hij voerde een ware kruistocht tegen deze - in zijn ogen - levensgevaarlijke bedreiging van wat hij als goed en door God gewild zag: sex mocht uitsluitend tussen man en vrouw en dan ook nog alleen binnen het huwelijk. Er kwam een abrupt einde aan deze kruistocht, toen hij op een dag zélf in een auto betrappt werd, terwijl hij zich vermaakte met een mannelijke prostitué.

Toen werd duidelijk, mij wel tenminste, waar zijn fanatisme vandaan kwam: van heimelijke verlangens in hemzelf. Niet alleen heimelijk, maar in zijn beleving ongetwijfeld ook zondig, en helemaal in strijd met wat hij met de mond beled. Maar dergelijke diepe verlangens laten zich niet zomaar verdringen. Ook niet met het argument “dat ze niet mogen van God”.

Ik vermoed dat ook aan het fanatisme van Saulus een vorm van verdringing ten grondslag heeft gelegen. Zijn hele leven tot dan toe in dienst gesteld van de Wet, van het zo nauwkeurig mogelijk vervullen van al die geboden en verboden, terwijl hij ergens, misschien net niet bewust, voelt dat dit

het niet is. Dat hoe hij God ziet en ervaart - als een strenge, maar rechtvaardige Wetgever- hem niet brengt waar hij diep van binnen eigenlijk naar op zoek is.

Het gaat in dit schriftgedeelte om een gebeurtenis in Saulus' leven die hem ineens op een heel ander spoor zet. Die hem een heel nieuwe weg in zijn geloofsleven laat inslaan. Misschien heb je zelf wel eens iets dergelijks meegemaakt op jouw geloofsweg.

Een vrouw vertelde me eens, dat het geloof voor haar vroeger voornamelijk bestond uit vaste patronen, elke zondag naar de mis bijvoorbeeld. Het kwam daarnaast aan bod als er getrouwd of gedoopt moest worden. Maar in een latere fase van haar leven "zakke mijn spiritualiteit naar beneden. En naar binnen", zei ze. "Het zat niet meer in mijn hoofd, maar hier: in mijn hart." Geloof als een gevoel dat rust geeft, innerlijke vrede... iets dat helemaal bij haarzelf hoorde. Niet langer van buitenaf opgelegd.

Het doet me denken aan "Kom hier dat ik u kus", de ontroerend mooie roman van de Vlaamse schrijfster Griet op de Beeck. Op de Beeck beschrijft drie fasen in het leven van Mona: als 9 jarig meisje, als 24-jarige en als 31-jarige vrouw.

In het eerste deel zie je het gebeuren hoe de kleine Mona door haar moeder in een soort keurslijf wordt gedwongen. Hoe dat jonge meisje al die uitspraken van haar moeder over hoe ze wél en hoe ze niét mag zijn, internaliseert, zich eigen probeert te maken. Hoe ze steeds maar probeert om het haar moeder naar de zin te maken: door zo goed mogelijk volgens al die opgelegde regels te leven. Wat niet lukt natuurlijk. Waarop ze weer straf krijgt.

En je leest, tussen de regels door, hoe ongelukkig haar dat maakt. Ook later, als ze 24 en 31 is. Hoe ze al die jaren onbewust op zoek is: naar bevestiging, liefde, geborgenheid.

In het laatste deel van het boek heeft ze een soort Damascus-ervaring: in het ziekenhuis waarin haar vader, die ongeneeslijk ziek is, is opgenomen, heeft ze een gesprek met Johanna, een vrouw die een korte, maar zeer intense relatie met haar vader heeft gehad. Haar vader heeft destijds niet voor deze grote liefde durven kiezen. Ik citeer een stukje uit het gesprek. Mona begint:

"Er is zoveel wat ik deze vrouw zou willen vragen, maar alles voelt zo vreemd. Bedeesd blijf ik naar haar kijken. "Ik denk dat mijn vader er spijt van heeft dat hij toen niet..."

"Spijt..." Johanna gaat met haar duim en wijsvinger langs haar onderlip, zoals papa soms ook doet als hij aan het nadenken is. "We staan elke dag op, doen wat van ons verwacht wordt, en gaan dan weer slapen, en dat noemen we leven. We saboteren onszelf zonder het te beseffen, omdat we nadoen wat ons ooit is voorgedaan, en dan denken we dat het zó moet gaan. En ondertussen organiseren we de dingen zo, dat we geen tijd hebben om stil te staan bij dat wat we ten diepste voelen. We vergeten wat we waard zijn en durven niet te geloven dat we het goeie wel degelijk verdienen... we doen altijd maar voort, en dan worden we oud, en dan voelen we het tot in onze gewrichten, dat de dingen eigenlijk niet kloppen, dat er iets anders mogelijk was geweest, als we beter hadden durven weten... hoe oud zijn jij nu? Vijfendertig

Mag ik u dat zeggen? Dat ge goed moet leven, en harder moet dromen. Dat ge moet leren kijken naar uzelf. U afvragen waarom ge doet wat ge doet."(p.327)

En dat zal precies zijn wat Mona even later doet. Waardoor ze uiteindelijk aan het slot van het boek de moed zal opbrengen om voor zichzelf te kiezen: "Ik wil eindelijk worden wie ik ben, niet wie ik altijd dacht dat anderen wilden dat ik was." (p.381)

Het is ontroerend om te lezen hoe deze jonge vrouw, die je van klein meisje af aan hebt gevolgd, eindelijk durft te luisteren naar die stille stem in zichzelf, die ze zo lang heeft onderdrukt. Hoe ze als het ware het kind in haarzelf weer tot leven wekt.

Het is in wezen even ontroerend en aangrijpend om te lezen hoe iets soortgelijks hier met Saulus gebeurt. Hoe ook hij eindelijk de moed verzamelt om aan de oppervlakte te laten komen wat al langere tijd in hem had gesluimerd, maar waar hij niet aan had gedurfd:

Hoe het hem geraakt heeft wat er destijds met Stefanus was gebeurd. De vragen die het in hem oproep. Hoe het in Godsnaam mogelijk was geweest, dat iemand die zó met stenen dood werd gegooid, zijn heil bij die Jezus van Nazareth had gezocht. De overgave, het diepe vertrouwen: “Heer Jezus, ontvang mijn geest...” En hoe Stefanus het op kon brengen om om vergeving te vragen voor degenen die hem stenigden. Inclusief Saulus zelf.

Wat had Stefanus bezielde? En wat had hem zelf bezielde? Wat was het geweest waardoor hij na die steniging nog veel en veel fanatieker te keer was gegaan dan ooit daarvoor?

En dan al die andere volgelingen van Jezus, wat een haveloos zootje bij elkaar was het geweest. Armoedzaaiers, verschoppelingen, “mensen die de Wet niet kenden”, hoeren en tollenaars, melaatsen en ga zo maar door. Maar ze hadden iets, ze hadden iets wat hij aanvankelijk niet kon plaatsen en waar hij zelf, zo realiseert hij zich nu, al zó lang naar op zoek is: innerlijke vrede. Gemoedsrust. Het gevoel dat het goed is, dat hij er is: armzalig fanatiek baasje, zo overtuigd van zijn eigen gelijk, zo zijn best doend om aan alle regeltjes te voldoen. Zichzelf te bewijzen.... Waarom eigenlijk?

Uit angst. Angst niet goed genoeg te zijn. Angst voor God. Die weliswaar rechtvaardig is, maar ook zo streng. De Grote Regelgever. Niet dat regels verkeerd zijn. Maar ze zijn niet zaligmakend. Hoe beter je ze volgt, hoe zaliger je je voelt, - zo is het niet. Zo werkt dus het niet. Maar wat is wél zaligmakend dan? Wat? Diep van binnen weet hij wel waarnaar hij op zoek is geweest: een God van liefde. Die jou aanvaardt zoals je bent. Hier en nu, in tijd en eeuwigheid... Die Vader waar Jezus het over had, die zo haaks staat op hoe Saulus zelf God heeft leren kennen. Nou ja, leren kennen....

Als een bliksemflits slaat het besef bij Saulus naar binnen, wie hij in wezen is:
Een mens die met lege handen voor God staat,
Een kind, op zoek naar een Vader bij wie het geborgen kan zijn.

Door dit besef dondert Saulus als het ware van zijn paard. Als het ware: want er is in dit verhaal geen paard te bekennen. Hij moet van de grond af aan beginnen: met het zoeken van een nieuwe weg om te gaan. Een nieuwe manier om zijn leven te leven. Hij ziet het nog niet. Hij is er blind voor. Drie dagen en drie nachten lang verkeert hij in duisternis. Eet en drinkt hij niet.

Op de derde dag vallen hem de schellen van de ogen. En beleeft hij zijn eigen opstanding, zou je kunnen zeggen.

Ik weet niet of Oosterhuis het lied bij dit verhaal heeft geschreven. Maar ik vind het toepasselijk om er mee te besluiten, een van de mooiste en kortste liederen uit het liedboek:

Wek mijn zachtheid weer
geef mij terug de ogen van een kind
dat ik zie wat is en mij toevertrouw
en het licht niet haat